

РОЗДІЛ III

Особливості внутрішньополітичного розвитку країн та регіонів світу

УДК 327.8:314.74:327.9(4)

Б. М. Юськів – доктор політичних наук, завідувач кафедри міжнародної інформації Рівненського інституту слов'язнознавства Київського славістичного університету

Десять міфів про сучасну міжнародну трудову міграцію в Україні

Роботу виконано на кафедрі міжнародної інформації РІС КСУ

Мета роботи – вербалізація основних міфів, які стосуються міжнародної трудової міграції в Україні, та аналіз реальних підстав для їхнього існування. Показано, що процес трудової міграції набув більшої усталеності, інституціоналізувався, оздобився міфами й здобув міцну репутацію гострої національної проблеми. Дано загальну характеристику міграційних процесів, вимальовано соціально-демографічний портрет українського мігранта, указано на особливості сучасної міграційної політики в нашій державі. Доведено, що в умовах сучасної світової фінансово-економічної кризи досвід, який здобули трудові мігранти на зарубіжних ринках праці, є неоціненним і вартим глибокого вивчення й використання.

Ключові слова: міжнародна трудова міграція, міграційні потоки, українські мігранти, державна міграційна політика.

Юськів Б. Н. Десять мифов о современной международной трудовой миграции в Украине. Цель работы – вербализация основных мифов, касающихся международной трудовой миграции в Украине, и анализ реальности оснований для их возникновения. Дается общая характеристика миграционных процессов, социально-демографический портрет украинского мигранта. Указывается на особенности современной государственной миграционной политики Украины.

Ключевые слова: международная трудовая миграция, миграционные потоки, украинские мигранты, государственная миграционная политика.

Yuskiv B. M. Ten Myths About Modern International Labour Migration in Ukraine. The purpose of this paper is verbalization of basic myths on international labour migration in Ukraine and analysis of real reasons for the occurrence of these myths.

Key words: international labour migration, Ukrainian migrants, Ukrainian migration policy.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблематика трудової міграції в Україні є складною й неоднозначною. Вивченню різноманітних аспектів трудової міграції присвятили свої праці українські дослідники О. Власюк, А. Гайдуцький, І. Гнибіденко, І. Лапшина, Е. Лібанова, О. Малиновська, С. Пирожков, О. Позняк, І. Прибиткова, М. Романюк, У. Садова, О. Хомра, С. Чехович та інші. Цей перелік можна розширити за рахунок учених, які у своїх працях із міграційною проблематикою перетинаються лише побіжно. Також проблема міжнародної трудової міграції населення України знайшла своє відображення і в працях зарубіжних науковців. Однак, незважаючи на істотний внесок згаданих учених у вивчення особливостей міжнародної трудової міграції населення України, поза увагою дослідників залишилися чимало суто практичних проблем, що турбують українське суспільство.

В умовах сучасної економічної й політичної ситуації суспільство є значно дезорієнтованим, а міграційна ситуація сприймається як кризова. Відтак у свідомості людей довкола міграції форму-

ються нічим не підтвержені міфи, які набувають ознак різноманітних фобій. Найгірше, що вони набули поширення не лише в суспільстві, але й серед політиків та урядовців. Більше того, у процесі творення цих міфів активну участь беруть ЗМІ, причому роблять це нерідко з подачі політиків.

Отже, **мета** нашої роботи – вербалізація основних міфів, пов'язаних з міжнародною міграцією в Україні, та аналіз того, чи є реальні підстави для їхнього існування. При цьому, незважаючи на подання матеріалу у формі міфів, планується розв'язати такі **завдання**: по-перше, дати загальну характеристику міграційних процесів в Україні; по-друге, створити соціально-демографічний портрет українського мігранта та, по-третє, виявити особливості державної міграційної політики в Україні.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Насамперед слід зазначити, що поштовх до написання цієї статті дали інтерв'ю з відомим українським соціологом І. Прибитковою [1] та її стаття [2], а також роздуми стосовно дослідження з проблем міграційної політики ще однієї провідної вітчизняної вченої О. Малиновської [3].

Міф 1. Мабуть, першим міфом може вважатися широко розповсюджена думка, що закордонна міграція українців стала основним типом міграційних рухів в Україні. Однак прості міркування спростовують цей міф.

Ще за радянської доби трудова маятникова міграція була однією з форм внутрішньої міграції в країні. Її основу завжди складали трудові переміщення сільських мешканців до міста. На початку 1986 р. майже кожен п'ятий сільський мешканець працював у місті. Ця тенденція триває й по сьогодні. Причина – пошук роботи. Останнім часом люди шукають ще й у менш забруднених територіях для проживання, тобто має місце так звана екологічна міграція.

Від часу незалежності, а особливо після розвалу колгоспно-радгоспної системи, мешканці сіл просто приречені на пошуки роботи за межами постійного місця проживання. Станом на 1 січня 2005 р. в Україні майже в половині (49,3 %) населених пунктів сільської місцевості були відсутні будь-які суб'єкти господарської діяльності. Тому й частка сільських мешканців, які працювали за межами місця проживання, зросла до 40,2 %. Так само актуалізувалася проблема пошуку роботи в малих містах [2, 27].

Однак це зовсім не свідчить про високий рівень міжнародної міграції. Дані Державного комітету статистики України (табл. 1) переконливо свідчать, що сьогодні в усіх міграційних потоках близько 96 % тих, хто пересувається, робить це у власній країні. Частка міграції за кордон (країни СНД, Балтії, Західної Європи) є значно меншою.

Таблиця 1

Частка різних видів міграції у загальному обсязі зареєстрованих переміщень (%)

Вид міграції	Рік		
	2007	2008	2009
Внутрішня міграція	94,9	95,3	95,9
– внутрішньорегіональні переміщення	58,1	57,9	57,7
– міжрегіональні переміщення	36,8	37,4	38,2
Зовнішня (міжнародна) міграція	5,1	4,7	4,1

Джерело: Складено автором на основі [2, 9].

Зауважимо, що наприкінці 1990-х рр. – на початку 2000 рр. міжнародна міграція була вищою. Так, у 1999 р. вона становила 11,2 % [2, 9].

Міф 2. Другим за поширеністю є міф про те, що ситуація стосовно зовнішньої міграції є кризовою. Навіть сьогодні можна почути про те, що 5–7 млн українців працює за кордоном, серед них майже 4 млн виїхали з країни назавжди. Це – неправда, адже нерідко і органи державної влади, і політики вносять сум'яття в об'єктивну картину дійсності, замість безстороннього аналізу ситуації.

Офіційні державні органи називають мізерно малі цифри, тоді як, наприклад, політики – навпаки. Наприклад, Міністерство праці і соціальної політики у 2007 р. оприлюднило дані, за якими кількість українських громадян, які офіційно працювали за кордоном, становила 73 тис. осіб [4], Міністерство внутрішніх справ, натомість, стверджувало: у 2008 р. близько 231 тис. українців узаконили своє перебування в країнах призначення [5, 37].

З іншого боку, експерти-економісти називають цифру до 5 млн осіб, а політики піднімають її ще вище. Ще у 2003 р. український омбудсмен Ніна Карпачова назвала співрозмірною з кількістю мігрантів цифру в 7 млн осіб [6]. Під час парламентських слухань у 2004 р. перший заступник Голови Верховної Ради України Адам Мартинюк говорив про кількість від 3 до 5–7 млн українських трудових мігрантів [7].

Більше зваженими й, напевне, наближеними до реальності видаються оцінки міжнародних і недержавних організацій. Так, за розрахунками Міжнародної організації з питань міграції, кількість трудових емігрантів з України у 2007 р. склала 2,1 млн осіб, тобто 5 % українського населення [8, 5]. Український центр соціальних реформ стверджує, що протягом 2005–2008 р. за кордоном працювало 1,5 млн мешканців України [9, 13–14].

Про масштаби міжнародної міграції свідчить статистика надходжень коштів від заробітчан. Але й тут дані сильно відрізняються. Український дослідник А. Гайдуцький на основі матеріалів Світового банку доводить [10], що щорічні обсяги грошових переказів українських заробітчан досягають аж 21,3 млрд дол. США. Інститут демографії і соціальних досліджень НАНУ оцінює обсяги заробітків українських громадян за кордоном на початку XXI ст. в 4,7–7,6 млрд дол. США щорічно, або 7–11 % ВВП України [11, 147].

Соціологи підходять до оцінки масштабів з іншого боку. За даними опитувань населення Інституту соціології НАН України, досвід роботи за кордоном мають 36,8 % жителів західних областей, або більше ніж кожна третя родина, 26,4 % і 21,4 % мешканців, відповідно, центрального й східного регіонів, 15,4 % – жителів південних областей [12, 26].

Характеризуючи міграційну ситуацію загалом, можна стверджувати, що від 2000 р. вона поступово покращується. Уже у 2005 р. Україна стає країною прийому мігрантів, а її еміграційні втрати у 2004–2005 рр. компенсували колишні співвітчизники з країн СНД. У 2006 р., уперше після створення незалежної держави, спостерігався приріст населення за рахунок міграційного обміну. У наступні роки ця тенденція закріплюється. У 2008 р. в Україні проживало близько 264 тис. зареєстрованих іноземців [12, 32].

Зараз міграційна ситуація залишається стабільною. На думку І. Прибиткової [2, 10], країна перебуває в стані нової міграційної рівноваги. Однак важко сказати, як довго ця рівновага протримається.

Слід відзначити, що впродовж 2000-х рр. в Україні відбувалася диверсифікація потоків міждержавної міграції. Сьогодні ж географія міждержавних потоків на схід починає переважати міграцію до Західної Європи, як це мало місце на початку 1990-х рр.

Міф 3: Усі, хто мав виїхати за кордон з України, уже виїхали.

І цей міф можна визнати неправдивим, однак за певних застережень. Так, сьогодні міграційний баланс у державі зберігається. Однак останнім часом спостерігаються тривожні сигнали: зростає кількість бажаючих поїхати за кордон, якщо не в еміграцію, то, принаймні, для того, щоб заробити гроші. Про це свідчить статистика різних соціологічних досліджень.

За даними Інституту соціології НАН України, у 2000-х рр. майже кожен п'ятий українець був потенційним мігрантом і хотів би виїхати з населеного пункту, де він мешкає [2, 10].

На особливу увагу заслуговує міграційний потенціал молоді України. Дослідження українського центру «Демократичні ініціативи», центру «Левада» в Москві та Азербайджанського центру свідчать, що бажання молоді працювати за кордоном зростає. Причому в українців воно найбільше.

За даними опитування, лише 13,8 % молоді (віком від 18 до 34 років) мали намір назавжди поїхати із власної країни. Ще більше (29,9 %) має настанову на тимчасове перебування за кордоном. Молоді українці планували середню тривалість зарубіжної подорожі в межах 1–5 років. У 2003 р. термін евентуального перебування за кордоном потенційних мігрантів з України був набагато коротшим.

Головна мета відвідин інших країн:

- трудова міграція (65,1 %, порівняно з 2003 р., зростання у 2,9 раза);
- реалізація туристичних інтересів (30,1 %);
- навчання за кордоном (5,5 %).

Основні країни реалізації міграційних інтересів молоді:

- 2010 р.: Росія (19,0%), Великобританія (12,2 %), Німеччина (11,7 %), США (11,2 %), Італія (10,2 %);
- 2003 р.: Німеччина (14,1 %), США (12,3 %), Росія (5,8 %).

Міф 4: В українських селах і містах діти стають сиротами при живих матерях, живуть без материнської турботи.

Міф 5: Крайці працездатні люди виїхали за кордон.

Аналізуючи ці міфи, ми фактично спробуємо зобразити соціально-демографічний портрет українського мігранта [2, 15].

Усупереч поширеним у ЗМІ сюжетам про покинутих матерями-мігрантками напризволяще дітей, насправді діти значно частіше залишаються без батьківської турботи: контингент зарубіжних трудових мігрантів лише на одну третину складається із жінок, а на дві третини – із чоловіків.

У трудовій міграції беруть участь переважно люди кращого працездатного віку: 70,2 % мігрантів перебувають у віці 30–55 років, а ще 17,7 % – не досягли 30 років. Середній вік українського заробітчанина становить 41–42 роки, тим часом як середній вік решти співгромадян України – 46 років. Зазначимо, що після п'ятдесяти років чоловіки різко знижують міграційну активність, тоді як високий рівень у жінок-мігранок зберігається і в такому віці.

Більшість мігрантів мають або загальну середню (38,6 %), або середню спеціальну (32,3 %) освіту. Вищу освіту отримали 12,6 % українців, котрі працюють за кордоном. Освітній рівень трудових мігрантів є нижчим, ніж зайнятого населення в Україні.

Міф 6: На заробітки їдуть ті, кому нічого втрачати вдома.

Розглядаючи цей міф, знову звернемося до результатів соціопитувань за 2010 р. Є дві основні причини, які сьогодні спонукають українців до виїзду:

- 1) бажання знайти нове місце роботи;
- 2) шкідливі для здоров'я екологічні умови.

Молоді люди найчастіше називають такі причини свого міграційного вибору [2, 13]:

- фінансові (можливість заробляти більше – 51,5 %);
- економічні (відсутність місця праці, безперспективність економіки країни – 48,5 %);
- соціально-культурні (кращі умови життя, вищий рівень культури – 39,7 %);
- можливості кар'єрного / фахового зростання (23,5 %);
- сімейні причини (за кордоном проживають їхні родичі – 17,6 %);
- набагато рідше: політичні й національні причини.

Соціологи називають трудових мігрантів своєрідними «місіонерами ринкових ідей». На їхню думку, трудові мігранти – це така соціально-професійна спільнота (група), яка об'єднує людей із дуже високим рівнем адаптації до умов ринкової економіки. Саме мігранти:

- реалізують ринкові стратегії, насамперед самозайнятості та підприємницької діяльності;
- готові до ризиків, орієнтуються на власні сили й ресурси;
- культивують цінності, які визначають, як правило, представники середнього класу, хоча за рівнем добробуту вони набагато ближчі до «нових бідних», ніж до «нових середніх»;
- вирізняються раціональністю вибору життєвих стратегій, виходячи з наявних і доступних для них соціально-економічних ресурсів;
- мотиваційно стимульовані до переборення труднощів у житті;
- володіють новими стандартами й зразками поведінки на ринку праці, мають достатню практику соціальної поведінки за європейськими зразками, володіють досвідом роботи із сучасними технологіями.

Ще одне цікаве питання: якими є сьогодні динаміка, структура та інтенсивність потоків трудової міграції українців і перспективи міграції під впливом світової фінансово-економічної кризи?

Загалом, на швидке одужання економіки й покращення рівня та якості життя українці не очікують. Однак трудові мігранти відрізняються більш високим рівнем адаптації до труднощів. Наприклад, 17,1% трудових мігрантів упродовж наступних двох-трьох років мають намір створити або розширити власний бізнес (на противагу від мігрантів, це ж планують зробити лише 7,2 % решти громадян) [2, 18]. Крім того, 60,1 % трудових мігрантів оцінюють таку перспективу як важливу або дуже важливу для себе особисто (серед решти українців – лише 40 % прихильників цієї думки).

Міф 7: До Польщі їдуть на «трускавки», в Італію – доглядати хворих і немічних, до Москви – будувати дачі російським багатіям. Цей міф до певної міри є правдивим, та його все ж варто доповнити статистикою й поясненнями.

До середини 1990-х рр. найчастіше здійснювалася «човникова» міграція, а від середини 1990-х рр. зростає тривалість перебування за кордоном (від кількох місяців до кількох років).

Більшість трудових міграцій здійснюються до країн СНД (49,2 %) і ЄС (47,1 %). Це засвідчує загальнонаціональне вибіркоче обстеження [9, 14]. Основними країнами «призначення» українських заробітчан виступають Росія, Італія, Польща, Чехія, Угорщина, Греція, Іспанія, Португалія

Спостерігаються істотні відмінності в напрямках трудових міграцій чоловіків і жінок: чоловіки переважно їдуть до Росії, Польщі, Іспанії, Португалії, жінки – до Італії. Чоловіки здебільшого зайняті на будівництві, у торгівлі, промисловості, транспорті, сільському господарстві, тоді як жінки найчастіше працюють хатніми працівницями (Італія, Португалія та Іспанія), на будівництві (Угорщина, Португалія, Чеська Республіка, Росія), у торгівлі (Росія й Угорщина). Основним видом діяльності українок у Польщі є сільське господарство.

Структуру зайнятості українських мігрантів за кордоном можна побачити на прикладі семи основних країн і семи основних видів діяльності, які охоплюють близько 90 % загального обсягу трудової діяльності за кордоном (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяг прикладання праці за кордоном залежно від країни перебування й виду діяльності, 2007 р. (тис. людино-місяців)

Вид діяльності	Країна останнього перебування						
	Чеська Республіка	Угорщина	Італія	Польща	Португалія	Російська Федерація	Іспанія
Сільське господарство	36,6	3,6	61,5	106,9	5,1	112,5	90,3
Промисловість	74,0	18,7	18,9	4,5	0,2	170,7	–
Будівництво	414,4	68,7	138,3	58,4	87,3	1385,4	60,8
Оптова і роздрібна торгівля	–	–	4,9	5,0	5,5	178,6	–
Діяльність готелів і ресторанів	41,7	–	110,9	–	10,8	36,3	9,9
Діяльність транспорту й зв'язку	–	–	7,3	–	2,6	49,0	–
Діяльність домашніх господарств	23,4	–	598,1	65,9	42,2	63,0	16,2

Джерело: на основі вибіркового опитування мігрантів у 2007 р. – першій половині 2008 р. [9, 17]

Міф 8: Повертаються додому ті, хто заробив достатньо грошей.

Насправді причин повернутися додому значно більше. Це, зокрема [2, 22]:

- сімейні обставини, передусім бажання об'єднатися з родиною на батьківщині (кожен другий);
- туга за домівкою та самотність (кожен четвертий);
- заробив достатньо грошей (кожен п'ятий);
- закінчився дозвіл на перебування за кордоном (кожен п'ятий);
- підвело здоров'я (кожен шостий);
- відпочити перед наступною поїздкою на роботу за кордон (кожен сьомий);
- не сподобалося життя за кордоном (кожен десятий);
- бажання відкрити власну справу / бізнес удома, закінчився контракт, не пощастило знайти роботу за кордоном, депортували за порушення закону (окремі випадки).

Міф 9: Після підписання з ЄС угоди про реадмісію (повернення) нелегальних мігрантів Україна перетвориться на «відстійник» мігрантів з усіх європейських країн.

Відзначимо, що Україна не є «країною призначення», хоча у 2008 р. під час економічного піднесення мала всі шанси нею стати. На сьогодні нелегали й далі розглядають нас лише як країну, де можна ненадовго зупинитися перед переїздом до ЄС (рис. 1).

Угода між Україною та ЄС від червня 2007 р. про реадмісію громадян третіх країн й осіб без громадянства, які незаконно проникли на територію ЄС через кордони нашої держави, вступила в силу 1 січня 2010 р. Існували побоювання, що Україна перетвориться у «відстійник», що ми будемо мати скрізь спеціальні табори для нелегалів. Зараз таких таборів є лише два та збудовані вони за кошти ЄС і США й стоять напівпорожні.

Рис. 1. Транзитна міграція через Україну: основні маршрути й шляхи нелегального переміщення

Статистика реадмісійних повернень між Україною та ЄС свідчить, що до сьогодні жодного іноземця, громадянина третьої країни не було повернуто до України. Водночас на українському кордоні затримується або не пропускається щороку 30–40 тис. осіб. [1]

Характер нелегальної міграції та її потоків останніми роками змінився. Якщо раніше ми говорили про достатньо серйозний міграційний тиск із країн Південно-Східної й Центральної Азії (Афганістан, Пакистан, Індія), то на сьогодні близько 90 % таких мігрантів – це представники Середньої Азії та країн СНД (чимало росіян і чеченців).

До головних напрямів незаконного переміщення мігрантів належать Брянсько-Чернігівський та Сумський на кордоні з Росією, Гомельсько-Чернігівський на кордоні з Білоруссю, на заході України – Берегівський, Великоберезнянський і Виноградівський на кордоні зі Словаччиною й Угорщиною.

Міф 10: В Україні фактично не існує ні державної міграційної політики, ні міграційної служби. Дехто вважає, що немає й основ міграційної політики.

Щодо цього хочеться висловити дві думки. По-перше, як заявляє І. Прибиткова, основи міграційної політики були та є [1]. За радянських часів – це інститут «прописки», найм людей на роботу й надання житла. Усього цього не можна було зробити без «прописки». Сьогодні її скасовано, але з'явилися три інші основи міграційної політики – свобода пересування, права людини та реєстрація, замість інституту прописки. Вони працюють і впливають на міграційні процеси в країні.

По-друге, міграційна політика ніколи не існувала сама по собі й не була пріоритетом внутрішньої політики. Управління міграційними процесами завжди підштовхувалися ззовні, під тиском або Європейського Союзу, або під тиском міжнародних ініціатив, наприклад ООН. Вітчизняний уряд реагував на цей тиск досить рефлекторно. На початку української незалежності найбільшим міграційним тиском була репатріація кримський татар, потім достатньо серйозно постало питання нелегальної транзитної міграції, сьогодні – питання еміграції українських громадян за кордон.

На міграцію в Україні, зазвичай, звертають увагу не у зв'язку з її масштабами та наслідками, а в контексті далеких від міграції подій, наприклад виборів, коли йдеться про голоси громадян, котрі перебувають за кордоном, або під час прийняття державного бюджету, намагаючись зменшити його дефіцит за рахунок оподаткування заробітків трудових мігрантів. Досить часто міграція використо-

вується в політичній і міжвідомчій боротьбі за вплив, повноваження або як аргумент для отримання міжнародної допомоги [3, 31].

Тому не дивно, що процес управління міжнародною міграцією в Україні супроводжується низкою проблем. Серед них, на нашу думку, первинними є проблеми правового та інституційного забезпечення, а вже на цій основі виникають й інші, зокрема формування й реалізація міграційної політики держави.

Формально сьогодні певні зрушення є. Після понад десять років домагань Указом Президента України в грудні 2010 р. нарешті створено єдину Державну міграційну службу. Однак її реальна робота поки що не відчувається. Та й створена міграційна служба не як цільове міграційне рішення, а лише як один із заходів «оптимізації» (тобто як потрібно чинній владі) системи центральних органів влади.

Ще одне формальне зрушення – прийняття Концепції державної міграційної політики. Її намагалися виробити ще з 1997 р. Однак усі спроби наштовхуються на супротив тих чи інших органів або представників влади. 30 травня 2011 р. не Верховною Радою (як це мало би бути), а Указом Президента «Концепцію державної міграційної політики» нарешті прийнято [13].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Процес трудової міграції набув більшої усталеності, інституціоналізувався, оздобився міфами й здобув міцну репутацію гострої національної проблеми. Ця проблема гаряче дискутується в політичних, журналістських та експертних колах.

Сьогодні, коли світова фінансово-економічна криза зачепила практично всі країни світу, армія трудових мігрантів практично не зростає й не меншає: одні – виїжджають, інші – повертаються додому. У цих умовах досвід, здобутий трудовими мігрантами на зарубіжних ринках праці, є неоціненним і вартим глибокого вивчення й використання.

Сучасну державну міграційну політику України навряд чи можна назвати адекватною в розрізі тих викликів, які постають перед країною.

Список використаної літератури

1. Коли в Україні запрацює Міграційна служба? // Главком. – 18 августа 2011 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://glavcom.ua/articles/3411.html> [18.09.2011]
2. Прибиткова І. Сучасні міграційні процеси в Україні / І. Прибиткова // Безпека документів та міграційна політика: висновки та рекомендації міжнародних робочих груп для України / Громадська ініціатива «Європа без бар'єрів». – К. : [б. в.], 2011. – С. 9–30.
3. Малиновська О. Завдання міграційної політики України у світлі візового діалогу з ЄС / О. Малиновська // Безпека документів та міграційна політика: висновки та рекомендації міжнародних робочих груп для України / Громадська ініціатива «Європа без бар'єрів». – К. : [б. в.], 2011. – С. 31–48.
4. Офіційний веб-сайт Міністерства праці та соціальної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=81570&cat_id=34946 [15.11.2010].
5. Управління міграцією в Чорноморському регіоні : Молдова, Румунія та Україна / С. Воїнеску, Г. Неаксу, А. Морару [та ін.] ; Ін-т публічної політики (Бухарест), Ін-т розвитку та соц. ініціатив «Вііторул» (Кишинів), Міжнар. центр перспективних дослідж. (Київ). – К. : МЦПД, 2008. – 51 с.
6. Карпачова Н. І. Стан дотримання захисту прав громадян України за кордоном : спец. доп. Уповноваженого з прав людини у Верховній Раді України 2 квіт. 2003 р. [Електронний ресурс] / Н. І. Карпачова ; Прес-служба Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – Режим доступу : http://www.ombudsman.kiev.ua/pres/print/rel_03_04_02p.htm [18.09.2011].
7. Верховна Рада України: Парламентські слухання 17 листопада 2004 р. «Стан та проблеми правового і соціального статусу сучасної української трудової міграції» [Електронний ресурс] / Верховна Рада України, Інформаційне управління. – Режим доступу : http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/publish/printable_article?art_id=53905 [18.09.2011].
8. Labour Migration Assessment for the WNIS Region / International Organization for Migration Mission in Ukraine. – Kijv : IOM, 2006. – 38 p.
9. Лібанова Е. Обсяги заробітків трудових мігрантів та грошових переказів / Е. Лібанова, О. Позняк // Гідна праця та трудова міграція в Україні / під ред. проф. М. Ожевана ; Матеріали міжнар. експертного круглого столу, Київ, 25 лист. 2008 р. ; Рада національної безпеки і оборони України ; Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки ; Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка ; Всеукраїнське громадське об'єднання «Край». – К. : ПЦ «Скайтек», 2009. – С.11–20.
10. Гайдуцкий А. Миграционный капитал в Украине: скрытая реальность / А. Гайдуцкий // Зеркало недели. – 21–27 апреля 2007. – №15 (644).

11. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи / за ред. О. В. Позняка ; Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2007. – 276 с.
12. Кулик В. Внутрішні та зовнішні виміри регулювання міграційних процесів / В. Кулик // Гідна праця та трудова міграція в Україні / під ред. проф. М. Ожевана ; Матеріали міжнар. експертного круглого столу, Київ, 25 лист. 2008 р. ; Рада нац. безпеки і оборони України ; Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки ; Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка ; Всеукраїнське громадське об'єднання «Край». – К. : ПЦ «Скайтек», 2009. – С. –33.
13. Указ Президента України №622/2011 від 30 травня 2011 року «Про Концепцію державної міграційної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=622%2F2011> [18.09.2011]

Статтю подано до редколегії
17.07.2012 р.

УДК 321

А. А. Вавринюк – кандидат географічних наук, доцент кафедри країнознавства і міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки, доктор географічних наук Державної вищої школи в Хелмі (Польща)

Polska administracja rządowa, samorządowa i specjalna na Wołyniu w latach 1921–1939

Роботу виконано на кафедрі країнознавства і міжнародних відносин ВНУ ім. Лесі Українки

Wawryniuk A. A. Polska administracja rządowa, samorządowa i specjalna na Wołyniu w latach 1921–1939.

Analizując dokumenty archiwalne oraz dostępne źródła naukowe widoczny jest brak syntetycznego opracowania poruszonych w temacie pracy zagadnieniach. Powstawanie w 1921 r. polskiej administracji na Wołyniu było nowym doświadczeniem dla odrodzonej po 123 latach niewoli Rzeczypospolitej, a także dla innych narodowości zamieszkujących te tereny. W szczególności dotyczy to Ukraińców, a jeżeli chodzi o wyznania – prawosławnych. Oprócz zagadnień związanych z administracją, poruszono także tematykę związaną z udziałem środowiska ukraińskiego w polskim parlamencie.

Ключові слова: Traktat Brzeski, Rzeczypospolita Polska, Polacy, Ukraińcy, administracja rządowa, administracja samorządowa, wojsko, parlament, posłowie, ukraińskie ugrupowania parlamentarne.

Вавринюк А. А. Польська урядова, самоуправова й спеціальна адміністрація на Волині в 1921–1939 рр.

Аналізуючи архівні документи, а також доступні наукові джерела, спостерігається відсутність синтетичного опрацювання піднятих у роботі питань. Виникнення в 1921 р. польської адміністрації на Волині було новим досвідом для відродженої після 123 років неволі Польської Республіки, а також для інших національностей, які проживали на цих територіях. Особливо це стосується українців, а якщо йдеться про віросповідання – православних. Крім питань, пов'язаних з адміністрацією, піднято також тему, що стосується участі українського середовища в польському парламенті.

Ключові слова: Берестейський мир, Республіка Польща, поляки, українці, урядова адміністрація, самоуправова адміністрація, військо, парламент, послы, українське парламентарне об'єднання.

Вавринюк А. А. Польская правительственная, самоуправительственная и специальная администрация на Волини в 1921–1939 гг. Аналізуючи архівні документи, а також доступні наукові джерела, спостерігається відсутність синтетичної проработки затронутих в роботі питань. Виникнення в 1921 г. польської адміністрації на Волині було новим досвідом для відродженої після 123 років неволі Польської Республіки, а також для інших національностей, проживаючих на цих територіях. Особливо це стосується українців, а якщо йдеться про віросповідання – православних. Крім питань, пов'язаних з адміністрацією, піднято також тему, що стосується участі українського середовища в польському парламенті.

Ключевые слова: Берестейский мир, Республіка Польща, поляки, українці, правительственная адміністрація, самоуправительственная адміністрація, військо, парламент, послы, українське парламентарне об'єднання.